

Kitap ve kitapçılık

4

Sayı: 22

15 İLKKÂ NUN

1936

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 26.2638

Eski Babiâli kitapçıları

[S. işaretliileri sağ. B. ve . . . işaretileri belli değil]		Adı	Kütüphanenin adı
— A —		— N —	
Agâh Sabri (S.)	Agâh Sabri.	Nahlikyan (S.)
Akif	Çiftçi.	Nasrullah	Köprü üstü
Aleksan	İstanbul	Nazaret	Şafak
Arakel	Arakel	— O —	
Arsen Keşiş oğlu	Dersaadet	Ohanes	Osmanlı
Artin ağa	Ohanes Ferit	Vatan
Avadis	İrfan	Ohanes aznavut (S.)	Yeni Osmanlı
-- H —		Rauf
Hüseyin (S.)	Şerâs	Setrak	Terâkki
Hüseyin (S.)	Darüşşafaka	Tomas
Hüseyin	İzmir	Tahir (S.)	İtimat
-- B —		— Y —	
Biberciyan	Fransız	Yani Matoğlu	Matoğlu
--- K —		Yorgaki	İstanbul
Karabet	Şarkıye	Babiâlide bugünkü	
Karabet	Karabet	Kütüphaneler	
Kasbar	Kasbar	Adı	Kütüphanenin adı
Kasım	Umurî	Ali	Cumhuriyet
Kirkor	Asır	Basih	Tefeyyüz
-- L —		Eşref	İlmiye
Leon Çiçekciyan (B.)	Fuad muallim	Anadolu
— M —		Halk	Aziz
Madatya	Hüseyin	Şark
Mehmet Emin (B.)	Türk	Hilmi	Hilmi
Mihran (Sabahçı)	Karabet	Gayret
Mişel (S.)	Karabet	İnkilâp
Muhtar Halit	Muhtar Halit		

Kitap ve kitapçılık

Sayı: 26 - Sene: 2

15 ŞUBAT

1937

Babiâlinin eski kitapçıları

TRVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2638

Kitapçı Arakel

1860 yılı 11 ikincikânununda Kayseride doğdu, 1894 yılı 11 şubatında bir sene romatizmadan yattıktan sonra öldü.

Kasbar, Hazinei Fünun mecmuası müdürü ve Asır Kütüphanesi sahibi Kirkor ile Vatan Kütüphanesi sahi-

Kitapçı Kasbar

bi Ohanes ve hukuk mezunlarından Avukat Artin'in büyük kardeşleri idi.

1885 yılında İstanbul'a geldiği vakit sermaye olarak bir kaç yüz kuruş parası vardı. İşe, gazete müvezziliği ile başladı. Beş on sene içinde bir kaç yüz kuruş sermayesini bir kaç bin kuruşa çıkardı ve müvezziliği kitapçılığa çevirerek küçük bir dükkân açtı. Kasbar Efendinin ilk dükkânı Beyazıt tramvay durak yerinde idi. Sonra Resimli Gazete ve mektep mecmuaları sahibi imtiyazı Karabet Efendi ile müştereken Babiâlide Ceridei Şarkıye matbaası altındaki sucu dükkânını kiraladılar, ve asıl kitapçı dükkânını kurdular.

Kasbar Efendi, "Tedrisat Kütüphanesi" namı altında beş yüz parça

Parseh Keşişyan

Ohanes Aznavur

kısmı telif idi. Bunlardan başka Maarif risalesinin neşrini üzerine alarak muvaffakiyetler elde etti. Hizmetlerine mükâfat olarak Beşinci Mecidi nişanını almıştır.

PARSEH KEŞİŞYAN

Kasbar Kütüphanesi yazıcısı iken patronunun ölümü üzerine refikası ile evlendi ve ayrıca Tefeyyüz Kütüphanesini kurdu. Birçok mektep kitapları bastırmıştır. Hâlâ mesleğine devam etmektedir.

KIRKOR (Faik) KAYSERYAN

Kitapçı Kasbar'ın küçük ve Oha-hanes Ferid'in büyük kardeşidir.

Kirkor da işe gazete satıcılığı ile başlamıştır. Bir müddet bu suretle para biriktirdikten sonra Asır kütüphanesini kurdu. Bir müddet sonra yine Asır adlı matbaa kurdu. Bu suretle hem kitap ve mecmua çıkarıyor, hem de kitapçılık yapıyordu. Musavver Terakki ve Mecmuai Lisan ve daha bazı mecmualar çıkarırdı. Endülüs tarihini bastırdı.

Kirkor, bir aralık on yedi sene kütüphanesinde tarihçilik eden O. Aznavur'un başmuharrirliği ile Ermenice Zagik gazetesini çıkardı. Kirkor'un en büyük emeli, bir gündelik gazete sahibi olmaktır. Bunun için çalışıyor, hazırlıklar yapıyordu. Muvaffak olamadan öldü.

KİTAPÇI ARAKEL

Afyonkarahisarlıdır. İstanbula geldiği vakit belli başlı bir kütüphane yoktu. Kitap satıcıları tütün ve tönbeği dükkâncıları idi. Arakel,

yalnız kitapçılık yapmak istediğinden dükkânını kitaplara tahsis ederek kitapçılığı tütün ve tönbeği dükkânlarından kurtardı.

Zamanında bütün mekteplerde okunan Talimi Kiraat'ı ilk defa kendisi toplayarak tertip etmiş ve muallim Naciye tashih ettirerek bastırmıştı.

Arakel, bastırıldığı kitapları zamanın en şöhretli muharrir ve müelliflerine hazırlatır ve bu suretle kitaplarının kıymetine ayrı bir hususiyet verirdi.

Arakel, kitaplarının fiyatlarını kat'iyen kırmak istemez, her şeye rağmen yüksek fiyatla satardı. Bu yüzden borçlandı ve borcunu ödeyemez hale gelince iflâs etti. Dükkânını da en çok alacaklısı olan Andon Nahnikyan'a terkederek kendisi sefil ve perişan bir halde öldü.

OHANES AZNAVUR

1870 yılında İzmirin Bahçecik nahiyesinde doğmuştur. 10 yaşında iken İstanbula geldi. Galatadaki Getronagon Ermeni mektebinde okuduktan sonra kitapçı Kirkor'un kâtibi oldu. Ohanes, burada tam 17 sene çalıştıktan sonra ayrılarak ilk önce Osmanlı, Sonra Yeni Osmanlı, daha sonra Yeni Türkiye adlarında kütüphane ve matbaalar açtı. 39 sayıdan ibaret olan Fransızca - Türkçe "Mecmuai Lisan" ın başmuharrirliğinde bulundu.

"Kendi kendine Fransızca öğrenmek", "Genç tacirin sergüzeşti" adlarında kendi telif ettiği kitaplardan başka Abdülhak Hâmit, Celâl

TDV ISAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2638

KİTAPÇI NİYAZI OLDU

1921 senesinde Kayseride doğmuş, 1917 sonlarında İstanbul'a ailesi ile birlikte gelmiştir. Fransız mektebinde ilk ve orta tahsilini bitirdikten sonra biraderinin İnkılâp Kütüphanesinde kitapçılık öğrenerek 1927 de Beyazıtta havuz karşısında Ülkü Kütüphanesini açmıştır. Az bir zaman içinde kitap tabetmeğe başlamışken rahatsızlanarak 1934 de kütüphanesini kapatmak mecburiyetinde kalmıştır. O tarihten itibaren tedavi ile Erenköyde, Adalarda vakit geçirmekte iken hastalığı artarak 1936 İkinci-teşrininde Beyoğlu Fransız Pastör Hastahanesinde tedavi olunmağa başlamıştır. Nihayet şifa bulamıyarak 1937 senesi 6 Şubat cumartesi gecesi 24 yaşında, pek genç olarak dünyadan daha hevesini almadan gözleri kapanmış, daha doğrusu gözleri açık gitmiştir. Ölümünden birkaç saat evvel "Hastalık, yapacağımı yaptım, dünyaya doymadım" diye son sözlerini söylemiş, gözlerini kapayıp dalgın bir halde vefat etmiştir.

Nuri ve daha bir çok tanınmış muharrirlerin eserlerini neşretti.

1928 yılında Üsküdar Ermeni yetimhanesi müdürlüğüne tayin edildikten sonra kitapçılığı bırakmıştır.

Kitapçı merhum Niyazi

Evvelce kendi el yazısı ile yazıp bıraktığı bir mektupla "Ölürsem cenaze namazımı Beyazıt camisinde kılıp nâşımı Eyüp Sultan Türk mezarlığına defnedin" diye vasiyet etmişti. Arzusu gibi birçok kitapçı arkadaşları, 7 Şubat 1937 pazar günü merhumun dileğini yerine getirdiler.

Kendisinden Türk matbuatına birçok hizmetler beklenirken, son derece terbiyeli, halim, halûk bir gencin vefatı büyük bir kayıptır.

Kendisini sevenlere taziyetimizi bildiririz.

Adı	Kütüphanenin adı
Kenan Yusuf	Yeni kitapçı
Lütfi	genç kitapçı
Muallim Halit	Muallim Halit
İsak	Zaman
Mihran (ölü)	Cihan
Naci	İmarî
Cihan	Kâinat
Remzi	Remzi
Sadi	Çocuk
Semih Lütfi	Suhûlet
İlyan	Kanaat
Vakit	Vakit
Yuvanidis	Fransız

Kitapçı Mihran öldü

Kitap ve Kitapçılık mecmuası, bu güne kadar ihmal edilmiş ve şimdiye kadar hiç bir kimse tarafından teşebbüs edilmemiş bir yazı silsilesi hazırlanmaya başlamıştır. Mecmuanın asıl mevzularından biri olan bu yeni yazılar, şimdiye kadar İstanbulda Kitapçılık yapanların isimlerini topluyarak onların hayatları hakkındaki vesikaları tesbit etmektedir.

Kitap ve Kitapçılık aynı zamanda bugün Babıâlide ve Bayazıtta Kitapçılık yapmakta olanların da resim ve tercümeihallerini sırasıyla neşreder.

Bayazıtta, sahhaflar, bedesten, Tophane, Üsküdar ve diğer semtlerde kitapçılık yapanları da gelecek sayılarımızda yazacağız. Bu suretle, Türk kitapçılığı hakkında şimdiye kadar bilinmeyen ve unutulmak üzere bulunan malûmatları toplamış bulunacağız.

RİCA : Kitapçılarımızın birer resim ve hal tercümeleri ile eski kitapçılar hakkında - eğer varsa - bilgilerini idarehanemize göndermek lütfunda bulunmalarını rica ediyoruz.

27. 11. 936 da ölen kitapçı Mihran Babıâli caddesinin en eski emektar kitapçılarındandı. 1870 de Kayseri'nin Talas kazasında doğmuş, iptidai mektepte ilk tahsilini bitirdikten sonra on dört yaşında İstanbul'a gelmişti. Henüz tecrübe görmemiş, bilgisi az olan Mihran, Babıâli caddesinde bir müddet Karabet'in kütüphanesinde çalışmış, sonra yalnız kendi teşebbüsü ile Babıâli camisi karşısında "Cihan kütüphanesi," ni kurmuştu.

Mihran 1905 de bir de Cihan matbaası kurmuş ve bu matbaada birçok kitap ve gazete, mecmua ve mevkut risale çıkararak memleketin kültür sahasındaki hizmetlerini göstermişti.

Hürriyetin ilânından sonra hukuka ait kitaplarla kanunlar, nizamnameler, metin ve şerhler basmaya başlamıştı. Türkiye Büyük Millet

Tarihî vesikalarımız

(Geçen nüshadan)

lunması tahtı vücubda idi. Cesa-
meti malûm olan memaliki osma-
niyede mülk, vakıf, arazi miriye
vesairenin neveleri itibariyle ve zeyt
ve ömrün batapu mutasarrıfı ol-
dukları tarla menazilin alelmüfre-
dat tayiniyle ve tevcihatı askeriye
demek olan dirliklerin vukuat ve
tahavvülâtı yavmiyesiyle kayitlerini
tutmak ve yürütmek kolay şey
olmadığından defter eminleri ve on-
ların fevkinde olan nişancılar bu em-
ri mühimme sureti mahsusada itina
göstermişlerdir. Hattâ bir toprağın
nevi değıştikte yani mülkün vakfa,
timarın zeamete, bir dirliğin muka-
taaya tahvili icap eyledikte nişancı

Meclisinin kuruluşundan sonra Si-
cilli Kavanin adı altında kanuhlar,
nizamnameler, tefsirler çıkarıyordu.
Ölümü tarihine kadar 16 cilt çıkar-
mış bulunuyordu.

Mihran'ın bunlardan başka ka-
mus, lûgat gibi birçok eserleri da-
ha vardı. Geçen senelerde Sefilleri
yeni harflerle ve hülâsa olarak bas-
tırmış, hiç bir kazanç mukabilin-
de olmıyarak, yalnız halkın oku-
masını temin için maliyet fiyatı ile
satışa çıkarmıştı.

Mihrandan daha birçok hayırlı
işler beklerken gözlerini kapaması,
Kitapçılık âlemini müteessir etmiş
tir.

bulunan zat kendi kalemîye defter-
de kaydını tashih etmek ve zirine
tarih ve imza koymak muktazii ka-
nun idi. Kanuni Sultan Süleyman
han zamanında ikmâl olunup ondan
sonra hususî yoklamalar ile pek cüzî
tashihat gören tahriri umumî mem-
leket ki kabaca bir kadastro demek-
tir ve o zamana göre büyük muvaf-
fakıyet sayılıyor. İşbu tahririn de-
fatırı ilâyevmena ihticaca salih ve
saiki resmiye addolunagelmıştır. Me-
selâ iki karye arasında bir mer'a da-
vası tahaddüs etse kuyudatı ha-
kani mahkemesince medarı itimat
olmaktadır. Devleti aliyyede defteri
hakaniye ait evrak ve defatırın haiz
olduğu ehemmiyetin derecesi şu
tafsilâttan anlaşılır.

Salisen: Devletin muhasebatı-
na ve umuru maliyesine ait evrak
ve defatırdır. Devletin varidat ve
mesarifatına ve miriye ait mukataat
ve çiftlikâtın idaresine defterdar bu-
lunan zat tarafından bakılır ise de
bu derece usulü cedidesine tevfikân
tahsisattan fazla masraf ihtiyar o-
lunmasına ve devairin sal muhase-
belerinin rüyetine memur bir de baş
muhasebe kalemi var idi. Bu ka-
lemin zabtına muhasebei evvel tes-
miye olunarak mütehayyizarı
ricali devletten ve defterdarlık etmiş
mücerreb zevattan intihâp ve nasb
olunur idi. Baş muhasebeci nizamât
ve kavaidi maliyenin muhafazası-

Kitap ve kitapçılık

Sayı: 28 - Sene: 2

15 MART

1937

Tibbiye matbaasında ilk tabolunan tibtî risale

1844 cemaziyevvel 1260, 43 sayfa. Talik hat ve litoğraf. Sayfalar çerçevesi ve on yedi satırlı. 14 × 21 kıt'asında. Risalenin dış ve iç kapakları yok. İlk sayfa sağdan başlar İsmi (Dürdünümuhat) (1).

Munarriri, Hammer tarihinden iktibaslar yaptığı için neşri zamanında ayrı bir kıymet verilen (Hayrullah Tarihi) sahibi Hayrullah Efendidir. Bir sayfalık mukaddemede, bu risaleyi nef'an lilevam, halka faydası için yazdığını zikreder. Bu küçük mukaddemeden (Makalâtı Tıbbiye) (2) kitabını imtihan tezi olmak üzere yazdığını da öğreniyoruz.

Risale altı bent olarak tertip olunmuştur.

Birinci bent — Belsoğukluğunun tarifi; husulü ve sirayet sebepleri... Hastalık, eskiden sanıldığı gibi, bel gevşekliğinden mütevellit meni akıntısı değil, 'ihlil gısayı muhatisinin seyelânlı bir iltihabı' olarak tavsif ediliyor ki tababette bu hastalığın bugünkü tarifi de budur.

Belsoğukluğu yarı ilmi bir lisanla ve nezih bir üslûpla anlatılıyor ve

mutlaka mukarenetten alınacağı kaydolunuyor. Kendisi din ulemasından, insana dünyada küçük bir zevk hakkı vermiyen bu müteassıp sınıfa mensup iken tabii ihtiyaçların beşeri sürükleyebileceğini kabul ederek hiç olmazsa cinsî münasebetlerde kötü fahişelerden sakınılmasını tavsiye ediyor ki, bahusus doksan üç sene evvel bu doğru görüşü ve serbest yazışı, hür bir zihniyetin mahsulü olarak kabul etmeliyiz.

Hayrullah Efendi, Tıbbiyede ilk tahsil günlerinden bu risaleyi yazdığı tarihe gelinceye kadar geçen beş sene içinde belsoğukluğuna tutulmuş bin hasta müşahede ettiğini yazıyor.

İkinci ve üçüncü bentlerde — Tabii ve marazî mukarenetleri, sirayetleri, hastalığın teşhis ve tedavisini, yapılacak tedbirleri ve perhizleri tarif ediyor.

Hastalığa tutulmuş askerleri te-

(1) Dürdür: Diş yeri, Ahteri lûgati.

(2) Makalâtı Tıbbiye: Hicrî 1259 sayfası: 149.

ederken insanî ve yüksek bir asle teessürlerini şöyle anlatır: "Memleketinden, evlâdü âyalinden mehcur olup dini devleti yolunda terki can ve baş eyliyen askerî tayfasının bu maraza duçar olduklarını tayip edemem. Bir fiili tabiiye galebei şehvet hasebile rağbet ettikler ecilden belsoğukluğuna ve frengiye bulaştıkları, ancak zucreti nefsanîye sebeble bir fiili tabii icrasından naşi olduğundan mucibi istiğrap olmayıp şayanı merhamettir." diyor.

Dördüncü bent — Belsoğukluğu ile görülen frengi hastalığından, teşhis ve tedavîsinden bâhistir. Bu satırlara pek akıl erdiremedim. Tahli-li mütehasıs kalemlere düşer...

Beşinci bent: — Hastalıktan içti-nap ve tahaffuzu, mukarenetlerle yapılacak tedbirleri ihtiva ediyor.

Altıncı bent — Salim ve frengili belsoğukluklarda umumî tedavi usullerinden, kullanılacak ilâçlardan ve ihzarlarından mufassal bahisler vardır.

Hastalığı tecavide cehennem taşı mahlûlile bevil mecrasını şırınga etmediğini ve yapılmasını da tensip etmeyeceğini tasrih ediyor. Bugün, bazı doktorlar, belsoğukluğu tedavisinde, tahrişten vikaye için, ilk günleri kuvvetli edviye değil, permanganat gibi nisbeten hafif mahlûller ile lâvaj yapılmayı muvafık buluyorlar... Hayrullah Efendi hemen bir asır evvel bunu kendi bulmuş ve tatbikinde muvaffakiyet görmüş...

Tabip taslaklarının kunduz böceği ve sair şiddetli ilâçlarla yaptıkları tedavilerden çıkan davaların (Mektebi Tıbbiye) de görüldüğünü yazı-

yor. O vakitki Tıbbiyenin bu müdahalesile, bugünkü Tıbbî Adli vazifesi yaptığı mı, yoksa tıbbî cürümlerin münhasıran Tıbbiyede görüldüğü mü anlatılmak isteniyor, kestiremedim?. Tıbbiyeye, o vakit (Mektebi Tıbbiyei Adliye) isminin verilmesindeki vechi tesmiyeyi de bilmiyorum.

Bu bentte çok garip bir şey daha var. Cahil bir kısım halk arasında bir vakitler inanılır ve yapılırdı. "Bu hastalıkta söktürür zannile zenciye istifraşı yüzünden zuhur eden felâketler tabire gelmez." deniliyor ki, ben bunun, çok feci bir sipahi aile faciasının şahidiyim.

Kitabın sonunda, basıldığı yeri göstermek üzere şu cümle yazılıdır: Tab'ı fi Darülülumülhikemiye - Gurei ca sene 1260.

A. H. Tanyeli

Eski kitaplar

Kitapçılığın en mühim ve birinci eksikliği bir kitap bibliyografyasının mevcut olmamasıdır.

Türk kitapçılığı şimdiye kadar ne gibi eserler meydana getirmiş-tir? Tarihe, edebiyata, tasavvufa vesaireye dair neşredilmiş elde ne gibi kitaplarımız vardır ve bunlar ne vakit neşredildi, Kim neşretti?.. Bunları bilmiyoruz, sorup anlıya-bilmemize de imkân yoktur.

İşte Kitap ve Kitapçılık bu yoru-cu işi de başarmağa karar vermiş ve tetkiklere başlamıştır. Gelecek sayılarımızda ilk matbaa olan Müteferrika matbaasında ve ondan sonra basılan kitapları isimleri ve neşir tarihleri ile muntaazm bir cedvel halinde Kitap meraklılarına sunmağa muvaffak olacağız.